

Oponentský posudok habilitačnej práce

Kandidátka habilitačnej práce: Mgr. Michaela Skyba, PhD.
Oponentka: doc. Mgr. Soňa Lovašová, PhD.
Pracovisko oponentky: Katedra sociálnej práce, Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach
Názov práce: Teoretické východiská školskej sociálnej práce na Slovensku
Študijný odbor: 3.1.14 sociálna práca

Aktuálnosť zvolenej témy

Aktuálnosť autorkou vybranej témy je nesporná a z pohľadu sociálnych pracovníkov a pracovníčok aj veľmi atraktívna. Sociálna práca v školskom prostredí je veľmi „horúcou“ témou v oblasti sociálnej práce už niekoľko rokov. Napriek tomu, že už vyše desaťročia sú známe a publikované ojedinelé pokusy na jednotlivých školách, v jednotlivých obciach či v rámci projektov mimovládnych organizácii, vyzerá to, že situácia stagnuje. Cesta „zdola nahor“ zdá sa, nefunguje a to je jeden z dôvodov, prečo som privítala autorkinu monografiu. Autorka si stanovila cieľ – predstaviť teoretické východiská školskej sociálnej práce, ktoré by mali prispieť k tvorbe nových poznatkov v oblasti postmodernej inštitucionalizácie školskej sociálnej práce v SR. Za účelom naplnenia tohto cieľa autorka predkladá v monografii tri kapitoly – dve teoretické a jednu metodologicko-výskumnú.

Formálna stránka práce

Predložená habilitačná práca spĺňa všetky požadované kritériá kladené pre tento typ kvalifikačnej práce, má 153 strán textu, vrátane úvodu. Obsahuje obsah, zoznam tabuliek, záver, zoznam použitej literatúry, resumé v slovenskom a anglickom jazyku a menný register.

Autorka zvolila vhodný, vedecký jazyk, napriek tomu ostala čitateľnosť textu na veľmi vysokej úrovni. V práci sa nachádzajú drobné štylistické nedostatky, zlý slovosled, skloňovanie či preklep. Avšak nejde o vážne ani opakované nedostatky, došlo k nim pri dlhých zložených vetách. Súhrnne hodnotím formálnu stránku práce ako veľmi dobrú.

Odborná úroveň habilitačnej práce

Celkovo sa monografia dá rozdeliť na dva celky: prvá a druhá kapitola predstavujú akýsi teoretický vstup do problematiky; tretia kapitola metodologický postup a jeho výsledky.

V prvej kapitole sa autorka venuje teóriám, ktoré považuje za nosné pre zameranie praxe a intervencií školskej sociálnej práce. *Na tomto mieste si dovoľím poznámku, ktorá má trápi už od úvodu monografie – osobne nepovažujem za vhodné terminologické označenie „školská sociálna práca“, pretože v SR nie je legislatívne upravená. V SR neexistuje školský sociálny pracovník. Radšej používam termín sociálna práca v školskom prostredí a to zvlášť v prácach a príspevkoch, ktoré pojednávajú o tejto téme na teoretickej báze. Ak by autorka poukázala na konkrétne možnosti ako zlegalizovať školskú sociálnu prácu, vnímala by som to inak. Avšak

už v názve monografie a v stanovenom ciele je jasne prezentované, že ide o teoretické východiská. Preto mi chýba napr. v úvodnej časti monografie vysvetlenie terminologického uchopenia tejto témy.* Autorka sa v tejto kapitole venuje ekologickej perspektíve a konkrétne dvom konceptom. Dôraz stanovuje na koncept reziliencie, čo na prvý pohľad evokuje, že si opäť zo sociálnej práce ideme niečo „požičať“ od psychológov, ale v konečnom dôsledku je tento koncept veľmi pekne postavený v súvislosti so sociálnou prácou v školskom prostredí. Autorka argumentuje najmä sociálnou exklúziou a rizikovými skupinami detí, ktoré dáva do vzťahu s mierou reziliencie. Chýbajú mi však v tejto časti monografie výskumné dáta – konkrétne štúdie, o ktoré sa táto argumentácia opiera, ktoré skúmali mieru reziliencie u detí z rôznych sociálnych prostredí (a samozrejme je to skvelý výskumný nápad). Tiež mi trochu prekáža, že autorka pracuje s literatúrou, ktorá už má vyše desaťročie – netvrdím, že sa faktory zásadne zmenili, ale keď je argumentácia postavená na sociálne marginalizovaných skupinách, predsa len rozmýšľam v intenciách toho, že za posledných 10 rokov sa s touto cieľovou skupinou pracovalo – nestotožňujem sa so všetkými faktormi uvedenými na s. 42 (Cabanová 2006), z ktorých autorka vychádza. Aj napriek uvedeným výhradám považujem koncept reziliencie pri sociálnej práci v školskom prostredí za veľmi vhodný.

V druhej kapitole autorka predstavuje tri systémy, ktoré úzko súvisia s realizáciou sociálnej práce v školskom prostredí: školský systém, rodičovský systém a sociálny systém. V podkapitole o školskom systéme autorka ponúka prehľad problémových okruhov a možností ich riešenia, s ktorými súhlasím, aj keď mi opäť možno chýba „čerstvý“ pohľad (vek použitých zdrojov), prípadne aj ukážky zo zahraničia. S podkapitolou o rodičovskom systéme som úplne stotožnená – tu autorka naozaj vystihla mnohé faktory, ktoré sú problematické a pritom spadajú do kompetencie riešenia sociálneho pracovníka či pracovníčky v školskom prostredí.

Podkapitola sociálny podsystém bola pre mňa obsahovo sklamaním. Je spracovaná na vysokej úrovni, z aktuálnych zdrojov, je zrejmy prehľad autorky o histórii a úskaliach sociálnej práce a jej identity. Ale – ako plynulé pokračovanie dvoch predošlých systémov som očakávala pohľad nato, ako je, resp. nie je sociálna práca v školskom prostredí v SR zabezpečovaná. A ako to zmeniť. Aká legislatíva s touto problematikou súvisí? Avšak kapitolu o nutnosti spolupráce považujem v skúmanej téme za veľmi aktuálnu.

Metodologická úroveň habilitačnej práce

V tretej kapitole autorka predstavuje výsledky a metodologický postup realizovaného výskumu. V súlade s vytýčeným cieľom využíva kvalitatívne metódy výskumu, ktoré vhodne vysvetľuje a dokladá metodologickou literatúrou. Tiež plne akceptujem formu spracovania výsledkov, ktoré autorka zvolila kvôli čitateľnosti monografie. Veľmi oceňujem výber teoretického východiska – Musilovu inštitucionalizáciu. Výsledky, ktoré autorka získala, sú pre nezaujatého čitateľa nepochybne zaujímavé – niektoré vyjadrenia nás – sociálne pracovníčky a pracovníkov – môžu sklamať, vyvolať bezmocnosť, či hnev (ja som v školách bola, neprekvapuje ma to, viem, že toto sú naozaj typické predstavy). Možno by nás však tieto vyjadrenia mohli posunúť ďalej, lebo cesta „zdola-nahor“ tu nefunguje – musíme sa zapojiť a začať konať. Autorka uvádza tzv. Musilovu metódu legitimacy profesie, avšak je otázne či pre sociálnu prácu v školstve bude postačujúca?

Autorka ponúkla v rámci výsledkov veľmi podnetné vyjadrenia respondentiek, ktoré poukazujú na to, ako vnímajú skúmanú problematiku ale aj to, ako nevedia, čo je sociálna práca v škole. Otvorili sa tu mnohé podnety, na ktoré mi chýba odpoveď v zhrnutí či v závere. Ako vysvetliť školám, riaditeľom, učiteľom, rodičom – kto sme? A čo im chceme ponúknuť? Ako sa posunúť ďalej v legalizácii „školskej sociálnej práce“? Monografiu vnímam ako jednu z prvých v tejto téme (hoci sa o nej v SR odborne píše už cca desať rokov) a plne akceptujem jej názov, cieľ aj obsah – ktorým sa autorke stanovený cieľ podarilo naplniť. Oceňujem autorkinu prácu, z ktorej je zrejmé, že sa témou zaoberá už dlhšiu dobu, o čom svedčí množstvo jej autocitácií, ale aj osobná zaangažovanosť v niektorých častiach monografie.

Autorka veľmi dobre v monografii vystihuje celkovú aktuálnu situáciu sociálnej práce v SR. Problém vidím v tom, že chceme „vykryštalizovať“ „školskú sociálnu prácu“, keď nemáme „vykryštalizovanú“ sociálnu prácu ako takú. Ťažko sa presadzujú nové teórie (hoci v zahraničí overené a zabehnuté), keď v spoločnosti neexistuje pevný „základ“ danej profesie. Ja mám osobnú skúsenosť s realizáciou sociálnej práce v školskom prostredí a za jeden z najväčších problémov som považovala pohľad na sociálnu prácu „zvonku“ – to sa potvrdilo aj vo výskume autorky. Žiaľ, sociálna práca je laickou verejnosťou vnímaná ľahostajne až negatívne a kým sa to nezmení, veľmi ťažko sa budeme snažiť zaujať miesto v školstve, kde je momentálne napr. silne podporovaný systém školskej psychológie. Taká podpora by sa nám – sociálnej práci – zišla.

Otázky pre autorku habilitačnej práce pri obhajobe

1. Vedeli by ste na konkrétnom príklade jasne zadefinovať kompetencie školského sociálneho pracovníka oproti iným školským odborným zamestnancom?
2. Ako by ste vysvetlili riaditeľke alebo riaditeľovi školy kto ste a čo mu ponúkate, resp. čo by ste mu pre „jeho“ školu ponúkli?
3. Ako inak by bolo možné „legalizovať“ školskú sociálnu prácu, než pomocou tzv. Musilovej legitimacy (s. 129)?

Celkové hodnotenie práce

Na základe uvedeného konštatujem, že habilitačnú prácu Mgr. Michaely Skyby, PhD. na tému „Teoretické východiská školskej sociálnej práce na Slovensku“ považujem za prínosnú, autorka v práci preukázala znalosť samostatnej vedeckej práce a preto ju navrhujem **prijatť na obhajobu a po úspešnej obhajobe odporúčam udeliť akademický titul docent v odbore: 3.1.14 sociálna práca.**

V Košiciach 6.2.2020

doc. Mgr. Soňa Lovašová, PhD.

Katedra sociálnej práce, FF UPJŠ v Košiciach